

Журенко В. В., Лебединець В. О.

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації Національного фармацевтичного університету, м. Харків

Оцінка ризиків суб'єктів господарювання у сфері виробництва лікарських засобів в умовах воєнного стану в Україні

zhur@nuph.edu.ua

Вступ. Соціально значущі фармацевтичні підприємства, суб'єкти господарювання у сфері виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, в умовах воєнного стану стикаються із значними ризиками, що суттєво ускладнюють або й взагалі унеможливають оперативне і повне забезпечення лікарськими засобами (ЛЗ) населення і сили оборони країни. З початку повномасштабного вторгнення вітчизняний промисловий потенціал, особливо східних та південних регіонів, значно знизився. Суттєві пошкодження й руйнування мають підприємства, сільськогосподарські угіддя, енергетичні об'єкти, автомобільні та залізничні шляхи, логістичні термінали і бази, системи енергопостачання, інфраструктура житлових і нежитлових будівель, зокрема – заклади галузі охорони здоров'я. За деякими оцінками прямі збитки, завдані інфраструктурі України у 2022 р., досягли понад 105,5 млрд доларів США. [Kyiv School of Economics (2022), <https://kse.ua/about-the-school/news/direct-damage-caused-to-ukraine-s-infrastructure-during-the-war-has-reached-over-105-5-billion/>].

Залишаються значними ризики ушкоджень енергетичної інфраструктури. PAX Environment and Conflict Alert (ECA) зазначає, що бомбардування критичної інфраструктури України пошкодили 213 електростанцій і 63 підстанцій, що, окрім прямих наслідків – збою енергопостачання – призвело і до значного збільшення ризиків для здоров'я людей та навколишнього середовища [<https://paxforpeace.nl/news/overview/russia-bombing-ukraine-into-a-cold-and-dark-christmas>]. Ці та інші екологічні наслідки війни потребують

ретельних досліджень та розробки докладної програми дій з їх усунення або мінімізації.

Мета дослідження полягає у попередній загальній оцінці ризиків суб'єктів господарювання у сфері виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів в умовах воєнного стану в Україні та визначення ключових перспективних напрямів їх усунення чи мінімізації.

Матеріали та методи. У дослідженні використовувалися дані аналітичних ресурсів Організації економічного співробітництва і розвитку (OECD), ПАКС, звіти та накази урядових установ України, зокрема щодо виробництва та забезпечення ліками населення, а також нормативно-законодавча база з питань екологічного захисту в європейському регіоні. Методологія дослідження ґрунтується на принципах міждисциплінарного науково-системного підходу, порівняльного аналізу та узагальнення статистичних даних.

Отримані результати.

Згідно із даними звіту Держлікслужби України «Про підсумки діяльності у 2022 році» станом на кінець 2022 р. кількість ліцензіатів у сфері господарської діяльності з промислового виробництва ЛЗ становить 128 (230 місць провадження діяльності). Важливо, що 41 суб'єкт господарювання зареєстрований в областях, які на сьогодні віднесені до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих рф. Фактично, діяльність третини фармацевтичних виробничих підприємств пов'язана з ризиками через воєнні дії, що ускладнює або унеможливорює оперативне та належне постачання їх продукції.

Через ведення бойових дій в Україні для фармацевтичних підприємств існують суттєві ризики руйнівних наслідків та виникнення техногенних катастроф; відсутні гарантії надійного постачання електроенергії, води, теплоносіїв тощо. Загроза нових руйнувань та міграції робочої сили актуалізували питання релокації виробничих потужностей, що також пов'язано з численними ризиками:

- втрата частини сталого персоналу, відсутність компетентних фахівців на новій локації (на наш погляд – це один з найбільших ризиків);
- проблеми з вибором приміщень для середніх і великих підприємств;
- можливість псування чи втрати майна при демонтажу, пакуванні, перевезенні, монтажу та запуску обладнання й інженерних систем, ЗВТ тощо;
- необхідність повторної валідації чистих приміщень, систем тощо.
- негативні зміни у ланцюгах поставок.

Усі наведені вище та багато інших чинників негативно впливають на дотримання фармацевтичними підприємствами екологічних вимог. У перспективі, зважаючи на сучасний стан економіки та екологічні наслідки війни, опинилися під загрозою плани дотримання державної екологічної політики та виконання деяких вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Зокрема, значно ускладнюються або унеможливаються робота підприємств з дотриманням принципів відповідального ведення бізнесу (responsible business conduct, RBC).

Продовжується нанесення збитків та ушкоджень через військову агресію РФ. Так, вже зазнали ураження 900 природоохоронних об'єктів, близько 1,2 млн га (тобто 30%) усіх територій, що знаходились під охороною держави [<https://mepr.gov.ua/en/news/39144.html>]. Державною екологічною інспекцією зафіксовано понад 250 випадків злочину проти довкілля та понад 1200 випадків нанесення збитків довкіллю [<https://ecozagroza.gov.ua/>].

Висновок.

У короткочасній перспективі пріоритетом у сфері екології має бути усунення чи зниження ризиків для довкілля через наслідки війни. Зокрема, очистка довкілля, безпечна утилізація воєнних відходів, реконструкція інфраструктури для забезпечення безпечності водних ресурсів, забезпечення належних санітарних умов. Фармацевтична промисловість – регульована сфера, що передбачає суворе дотримання багатьох вимог, зокрема й екологічних. Проте війна принесла такі проблеми й ризики, до яких фактично жодне

вітчизняне фармацевтичне підприємство не було готове, принаймні на початку вторгнення. Через довгі ланцюги поставок, жорсткі вимоги до умов виробництва й компетентності працівників фармпідприємства стали дуже чутливими до проблем війни при одночасній стратегічній важливості їх продукції. У цьому контексті потребують ретельного науково обґрунтованого планування програми відновлення фармацевтичної сфери у довгостроковій перспективі, враховуючи й ризики, пов'язані з несприятливим впливом фармацевтичної індустрії на природне середовище України.